

Cel voor Financiële Informatieverwerking

22e Activiteitenverslag 2015

Bijlage 1: Trends op het vlak van witwassen en financiering van terrorisme

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	5
2. TRENDS – WITWASSEN.....	7
2.1 Contanten duidelijk aanwezig in witwasconstructies	7
2.2 Compensatietechniek.....	10
2.3 Financiële stromen worden steeds ondoorzichtiger.....	12
2.4 Er worden steeds meer uiteenlopende witwaskanalen gebruikt	15
2.5 Ernstige fiscale fraude, al dan niet georganiseerd	16
2.6 Gerechtelijke vorderingen	18
2.7 Misbruik van vennootschappen.....	20
3. TRENDS – FINANCIERING VAN TERRORISME.....	23
3.1 De aanslagen in Parijs en in Brussel.....	23
3.2 Kleine criminaliteit en financiering van terrorisme.....	26
3.3 Financiële onderzoeken	26

1. INLEIDING

De dossiers die de CFI in 2015 doormeldde tonen aan dat contanten een belangrijk middel blijven om geld wit te wassen. Baar geld wordt bij allerlei financiële verrichtingen gebruikt en is niet tot een welbepaald onderliggend misdrijf beperkt.

Het witgewassen geld kan bovendien steeds vaker met meerdere criminele activiteiten in verband worden gebracht. De compensatiedossiers illustreren deze trend: bij deze techniek worden witwasactiviteiten van geld uit verschillende onderliggende misdrijven met elkaar vermengd.

Het witwassen van door eigen misdrijf verkregen opbrengsten maakt plaats voor een steeds professionelere vorm van witwassen en wordt een activiteit op zich. Netwerken van professionele witwassers treden op als dienstverleners bij het witwassen van geld voortkomend uit tal van uiteenlopende misdrijven, zonder dat ze hiermee rechtstreeks in verband kunnen worden gebracht.

Het afgelopen jaar kwamen na analyse talrijke financiële stromen aan het licht die rechtstreeks naar Azië gingen, voornamelijk naar China en Hongkong, of via een omweg langs landen in Centraal- of Oost-Europa.

Op het gebied van financiering van terrorisme houden de dossiers die in 2015 werden doorgemeld vooral verband met buitenlandse strijders die naar Syrië en Irak trokken, alsook met de financiering van de aanslagen in Parijs in januari en november 2015.

In 2015 en begin 2016 vonden verschillende terroristische aanslagen plaats (Charlie Hebdo in Parijs, gevolgd door de ontmanteling van de terreurcel van Verviers, de vrijdelde aanslag op de Thalys en vervolgens de aanslagen op de luchthaven van Zaventem en in het metrostation Maalbeek in Brussel).

De CFI krijgt voornamelijk te maken met gevallen van “microfinanciering” van terrorisme. Ze ontving momenteel nog geen enkele melding in verband met “macrofinanciering” (financiering van terrorisme door de handel in olie uit Syrië, handel in Syrische kunstwerken, ontvoeringen in Syrië of in Irak met losgeld, mensenhandel,...). Dit betekent echter niet, zoals hieronder beschreven, dat dit risico kan genegeerd worden.

Onderstaande voorbeelden worden in casussen beschreven om de kenmerken en technieken op het vlak van witwassen en financiering van terrorisme die de CFI in 2015 vaststelde toe te lichten. Verscheidene soortgelijke dossiers die de CFI in 2015 doormeldde werden gecombineerd zodat er geen verband met een werkelijk individueel geval kan worden gelegd.

2. TRENDS – WITWASSEN

Om de veelheid aan misdrijven in de doorgemelde dossiers weer te geven koos de CFI in dit hoofdstuk voor een transversale aanpak, met aandacht voor kenmerken en/of technieken in plaats van onderliggende misdrijven afzonderlijk te beschrijven.

In dit deel worden achtereenvolgens de volgende kenmerken en technieken besproken:

- Contanten duidelijk aanwezig in witwasconstructies
- De compensatietechniek
- De financiële stromen worden steeds ondoorzichtiger
- Er worden steeds meer uiteenlopende witwaskanalen gebruikt
- Gerechtelijke vorderingen
- Misbruik van vennootschapsgoederen

2.1 Contanten duidelijk aanwezig in witwasconstructies

Recente rapporten van de FATF en Europol geven aan dat het gebruik van contanten in de misdaadeconomie niet afneemt¹. De statistieken van de doorgemelde dossiers van de CFI in 2015 bevestigen dat baar geld bij witwasconstructies worden gebruikt, in het bijzonder bij wisselverrichtingen, stortingen en/of opnames in contanten, geldverzending en grensoverschrijdend vervoer van liquide middelen.

¹ FATF, *Money Laundering Through the Physical Transportation of Cash*, oktober 2015; Europol, *Why is cash still king. A strategic report on the use of cash by criminal groups as a facilitator for money laundering* (Europol, 2015).

De Europese Commissie, de Europese Centrale Bank en Europol zullen bovendien beoordelen of het noodzakelijk is biljetten van 500 euro uit omloop te nemen. http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-16-209_fr.htm

Het gebruik van contanten kan niet tot een welbepaald onderliggend misdrijf worden teruggebracht. Traditioneel kunnen contanten vaak met drughandel in verband worden gebracht, ze worden echter ook gebruikt bij andere vormen van illegale handel in zowel goederen en koopwaren (wapens, sigaretten, tweedehandsvoertuigen, goud en kunstwerken...) als personen (mensenhandel / clandestiene werkkrachten...). Ook bij allerhande vormen van witteboordencriminaliteit worden contanten gebruikt, zoals bij ernstige fiscale fraude, al dan niet georganiseerd, of bij misbruik van vennootschapsgoederen.

Casus: CHF worden in EUR omgewisseld, verband met drughandel in Afrika

Profiel van de betrokkenen

Een tiental personen, voornamelijk uit West-Afrika, zonder een officieel adres in België.

Verdachte verrichtingen

In 2014 en 2015 wendden verschillende personen zich tot wisselkantoren in België om er Zwitserse frank in euro om te wisselen voor een totaal van meerdere miljoenen EUR.

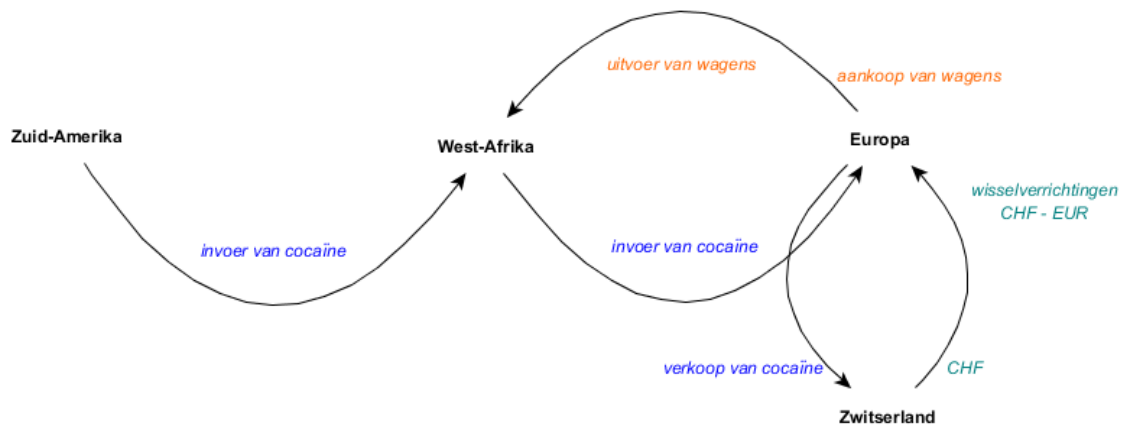
Een van deze personen werd recent in verband gebracht met cocaïnehandel en werd bovendien in het bezit van cocaïne aan de Zwitserse grens tegengehouden.

Na Noord-Amerika is West-Europa de belangrijkste afzetmarkt voor cocaïne. De cocaïne die in Europa geconsumeerd wordt blijkt voornamelijk uit Colombia afkomstig te zijn. Afrika is nog steeds een overslagplaats voor cocaïnehandel via de Atlantische Oceaan naar Europa².

² UNODC, World Drug Report 2015, blz. 55.

De afgelopen jaren werden in Zwitserland verschillende Afrikaanse drugsnetwerken ontmanteld. Uit open bronnen blijkt dat de opbrengsten van de cocaïnehandel in Europa niet via geldverzending naar Afrika werden overgeschreven, maar gebruikt werden voor de aankoop van tweedehandsvoertuigen die naar West-Afrika werden verscheept.

Gelet op het profiel van de overige personen, de door hen uitgevoerde atypische wisselverrichtingen en het hoogstwaarschijnlijk ontbreken van een legitimiteit voor het omwisselen van CHF in EUR in België door personen zonder band met Zwitserland of België, zijn er ernstige aanwijzingen dat ook zij bij het witwassen van geld uit cocaïnehandel betrokken zijn.

Casus: grote opnames in contanten in verband met grootbanditisme

Profiel van de betrokkenen

Verschiede personen, die in een buurland A wonen, drijven in verschillende sectoren handel via vennootschappen in land A of in België.

Verdachte verrichtingen

De betrokkenen openden in België rekeningen in persoonlijke naam en/of op naam van vennootschappen die zij in land A of in België bestuurden. Het merendeel van de creditverrichtingen waren internationale overschrijvingen uit land A.

Deze rekeningen werden allen gebruikt om grote bedragen in contanten op te nemen: in enkele maanden tijd ging het om verschillende miljoenen EUR.

Er waren nog andere verdachte factoren:

- Een aantal persoonlijke rekeningen werden ook voor professionele doeleinden gebruikt. Op deze rekeningen vonden overschrijvingen plaats die naar de betaling van facturen verwezen;

- Verschiede verrichtingen waren overschrijvingen die elkaar kruisten tussen rekeningen van verschillende betrokkenen. Ze werden meestal zonder mededeling uitgevoerd en waren waarschijnlijk bedoeld om het spoor van de verrichtingen moeilijker te kunnen volgen;

- De woonplaats in België van een aantal rekeninghouders was geschrapt.

Ook op het vlak van het beheer van de vennootschappen waren er verdachte elementen:

- Sommige vennootschappen hadden dezelfde maatschappelijke zetel, dit waren dus vermoedelijk fictieve maatschappelijke zetels;

- De creditverrichtingen op de rekeningen van Belgische vennootschappen waren voornamelijk internationale overschrijvingen uit land A en van vennootschappen onder leiding van personen die ook de Belgische vennootschappen bestuurden of personen die met hen verwant waren.

De betrokkenen waren bekend bij de politie voor grootbanditisme in land A. Ze stonden ook bekend voor bendevoorming en diefstal met geweld in België.

De verdachte verrichtingen konden met een misdaadbende rond de verschillende betrokkenen in verband worden gebracht.

De rekeningen in België werden vermoedelijk gebruikt om hun geld uit verschillende illegale activiteiten wit te wassen.

Casus: Grote bedragen worden op een buitenlandse rekening gestort en vervoer van contanten die met wapenhandel in verband kunnen worden gebracht

Profiel van de betrokkenen

X en Y, die in België woonden, werden onlangs tot bestuurder van de Belgische textielhandel A benoemd.

Verdachte verrichtingen

De financiële-inlichtingeneenheid van land T deelde de CFI mee dat X en Y verschillende persoonlijke rekeningen bij een bank in land T aanhielden.

Op deze rekeningen vonden volgende creditverrichtingen plaats:

- stortingen in contanten voor een totaalbedrag van meer dan 1.000.000,00 EUR, de juiste oorsprong ervan was onbekend;
- overschrijvingen van een rekening in land T op naam van vennootschap B in een offshorecentrum.

De debetverrichtingen waren:

- opnames in contanten;
- overschrijvingen naar andere rekeningen op naam van X en Y in land T

Y werd in België door de douane gecontroleerd alvorens voor een vlucht naar een Afrikaans land in te schepen. Hij had meermaals grote sommen contant geld bij zich.

Uit een rapport van de Verenigde Naties over het embargo op de verkoop van wapens in een Afrikaans land bleek dat vennootschap B dit embargo had geschonden.

Vermoedelijk werd deze offshorevennootschap opgericht om het moeilijker te maken de handelsverrichtingen en financiële verrichtingen van deze vennootschap te doorzien.

Ook het gebruik van persoonlijke rekeningen in land T, waarmee de betrokkenen geen officiële banden hadden, was vermoedelijk bedoeld om desgevallend een onderzoek naar hun financiële verrichtingen te bemoeilijken.

Het viel ook op dat de benaming van vennootschap B leek op de naam van de Belgische vennootschap A onder leiding van X en Y. Gelet op de verrichtingen op hun rekeningen in land T leek het erop dat X en Y de economische rechthebbenden waren van de vennootschap B die voor haar betrokkenheid bij wapenhandel in Afrika bekendstond.

Contanten en financiering van terrorisme

Verrichtingen in contanten en binnenlandse overschrijvingen zijn de twee soorten verdachte verrichtingen die het vaakst voorkomen, hoewel in 2015 ook vooraf betaalde kredietkaarten werden gebruikt. Het ging voornamelijk om stortingen en opnames in contanten van fondsen die verstuurd werden naar of ontvangen werden van personen die bekend waren of voorkwamen in terrorismedossiers. Het betrof ook stortingen in contanten om vooraf betaalde kredietkaarten op te laden. Internationaal wordt vastgesteld dat terrorisme steeds vaker door criminele activiteiten wordt gefinancierd, zoals drughandel, oplichting, mensenhandel, namaak, handel in goederen en koopwaren en wapenhandel.

2.2 Compensatietechniek

Analyse door de CFI wijst al sinds 2013 op het gebruik van de compensatietechniek, nationaal of internationaal. Ter herinnering, via deze techniek treden misdadigers/fraudeurs die over grote hoeveelheden contanten beschikken en dit geld willen witwassen in contact met misdadigers/fraudeurs die contanten nodig hebben om hun illegale activiteiten te financieren zonder dat banken iets in de gaten hebben. De contanten worden overhandigd in ruil voor internationale overschrijvingen³. De financiële sector kan die compensatie niet opsporen vermits dit buiten het financiële stelsel plaatsvindt. Internationale overschrijvingen, gestaafd door verdachte facturen of internationale verrichtingen die niet stroken met het gebruikelijke maatschappelijke doel van de cliënt, zouden de aandacht van de financiële sector moeten trekken.

Het afgelopen jaar stelde de CFI vast dat er steeds méér ingewikkelde internationale compensatieketens worden gebruikt met

illegale financiële stromen die naar Azië leiden, in het bijzonder naar China en Hongkong.

In Azië worden deze fondsen vermengd met de financiële stromen die verband houden met de handelsverrichtingen op de enorme Aziatische markt. Soms worden fondsen ook via Azië verstuurd vooraleer elders andere verrichtingen werden uitgevoerd.

Een van de kernvoorwaarden om deze internationale ketens te voorzien is een doeltreffende internationale samenwerking tussen financiële inlichtingeneenheden.

De opnieuw samengestelde compensatieketens konden in verband worden gebracht met het witwassen van de opbrengst uit verschillende misdrijven zoals drughandel, handel in clandestiene werkkrachten, in goederen en koopwaren of oplichting.

Casus: Witwassen door compensatie tussen verschillende criminele organisaties

Profiel van de betrokkenen

Verschiede Belgische bouw- en industriële schoonmaakbedrijven hadden een gelijksoortig profiel: bedrijven in dezelfde sector, met zaakvoerders van dezelfde nationaliteit, meermaals wijzigende statuten, slechte financiële toestand van de bedrijven. Sommige bedrijven gingen al failliet of kwamen hun wettelijke verplichtingen niet meer na.

Verdachte verrichtingen

Op de rekeningen van de Belgische bouw- en industriële schoonmaakbedrijven en hun zaakvoerders vonden verscheidene overschrijvingen plaats, in opdracht van verschillende andere Belgische vennootschappen (klanten).

³ Zie het jaarverslag 2014 van de CFI, blz. 61-66.

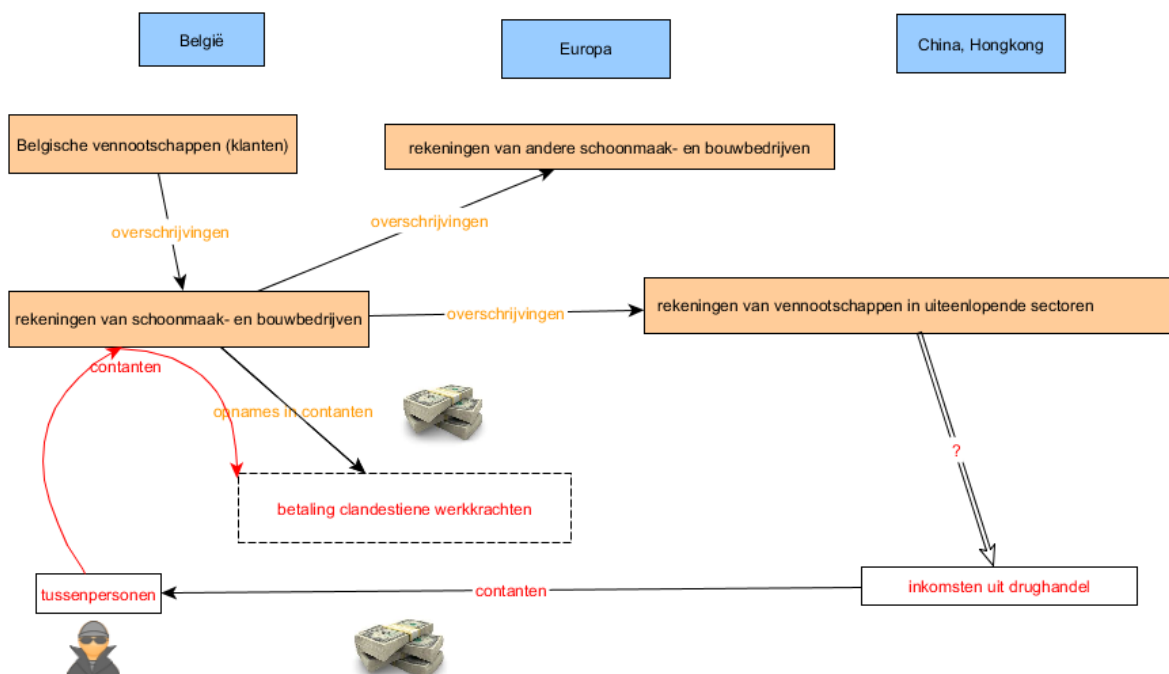
De fondsen werden via verschillende rekeningen doorgesluisd:

- Een deel van de gecrediteerde fondsen werd in contanten opgenomen, vermoedelijk om werknemers te betalen;
- Een ander deel van de fondsen werd overgeschreven naar vennootschappen in het buitenland, met name naar vennootschappen gevestigd in Europa en in Azië.

Het geld dat naar Europa wordt overgeschreven kwam op rekeningen van andere vennootschappen terecht. Deze overschrijvingen waren vaak moeilijk te plaatsen, hoewel het toch om grote bedragen ging. De mededelingen waren vaag of ontbraken. Het merendeel van de fondsen werd in contanten opgenomen. De fondsen die naar Azië werden overgeschreven, vooral naar China en Hongkong, kwamen op rekeningen van *Limited*-vennootschappen terecht, zonder enig verband met de bouw- en industriële schoonmaaksector.

Uit informatie van een buitenlands meldpunt bleek dat er verbanden konden worden gelegd met een criminele bende die drugs verhandelde. Deze bende, die over grote hoeveelheden contanten beschikte, deed een beroep op een organisatie om het geld wit te wassen en de fondsen met een auto naar België te brengen. Tussenpersonen bezorgden de contanten vervolgens aan verschillende Belgische vennootschappen die contanten nodig hadden om hun activiteiten uit te oefenen.

Gelet op deze informatie namen de Belgische bouw- en industriële schoonmaakbedrijven in dit dossier vermoedelijk deel aan de compensatieketen. Contanten voortkomend uit drughandel werden door de organisatie die het geld witwast aan Belgische vennootschappen bezorgd om hun clandestiene werkkrachten te betalen. Ten minste een deel van de overschrijvingen naar Azië stemden vermoedelijk overeen met de contanten voortkomend uit drughandel die als compensatie werden uitgevoerd.

De witwasser gaat alsmaar professioneler tewerk

In het verleden stelde de CFI vast, net zoals de FATF op internationaal vlak, dat misdadigers steeds vaker een beroep doen op de niet-financiële sector om advies of zelfs hulp te vragen om misdaadgeld wit te wassen. Beoefenaars van niet-financiële beroepen kunnen dankzij hun gespecialiseerde kennis financiële constructies, vennootschapsstructuren en andere juridische constructies opzetten die het witwassen van geld vergemakkelijken. Dergelijke “poortwachters” worden nog steeds gebruikt. De CFI stelt echter vast dat misdadigers tegenwoordig in toenemende mate professionele witwasnetwerken gebruiken⁴.

Het feit dat misdadigers hun witwasactiviteiten aan professionele witwassers uitbesteden toont aan dat witwassen steeds professioneler gebeurt. Ze wassen de opbrengst van allerhande misdrijven wit, zonder enig verband met hen. In bovenstaande casus bracht een misdaadbende gespecialiseerd in witwassen als onderdeel van een compensatieketen contanten per auto naar België. In een ander dossier dat de CFI in verband met handel in clandestiene werkkrachten aan de gerechtelijke overheden doormeldde, stelde de CFI vast dat bouwbedrijven hulp kregen van een wisselkantoor. Aan de hand van de betalingsdiensten van dit kantoor konden honderdduizenden EUR naar het buitenland worden overgeschreven. De officiële activiteiten van het wisselkantoor werden aldus

als scherm voor dergelijke witwasverrichtingen gebruikt.

2.3 Financiële stromen worden steeds ondoorzichtiger

Buitenlandse doorsluisrekeningen bij CEO-fraude

Deze vorm van oplichting, die op internationale schaal wordt georganiseerd, wordt mogelijk door een grondige voorafgaande kennis van de betrokken bedrijven, vergaard op het internet of sociaalnetwerksites (organogram, contactgegevens van bestuurders, handtekeningen, agenda, adviseurs...).

Het doel bestaat erin onrechtmatig de identiteit van een opdrachtgever (vaak de CEO of CFO van het bedrijf) toe te eigenen en vervolgens telefonisch of via e-mail van een medewerker (doorgaans een sleutelfiguur die toegang heeft tot de rekeningen van de vennootschap) te eisen dat deze persoon een of meerdere overschrijvingen uitvoert, verwijzend naar het dringende en vertrouwelijke karakter. Er zijn verschillende scenario's mogelijk, maar de betaling moet wel steeds dringend worden uitgevoerd.

In de onderzochte gevallen van CEO-fraude schreef de medewerker de fondsen over op een doorsluisrekening in Centraal- of Oost-Europa. De fondsen werden uiteindelijk naar een andere rekening in China of Hongkong overgeschreven.

⁴ Deze vaststelling sluit aan bij de conclusies van het Europol-rapport *Why is cash still king. A strategic report on the use of cash by criminal groups as a facilitator for money laundering* (Europol, 2015) dat stelt: “A recent trend noted by Law Enforcement in the area of money laundering is that an increasing number of OCGs have opted to outsource laundering activities to organized and experienced networks, capable of transferring the vast sums of cash generated by illicit activities on their behalf”, blz. 35.

Gelet op de bedragen die hiermee gemoeid zijn en de schade die aan de betrokken vennootschappen wordt berokkend zijn preventie en bewustmaking van het allergrootste belang, zeker aangezien het moeilijk is de ontдрagen bedragen terug te krijgen⁵.

Ook in 2015 ontving de CFI een groot aantal dossiers dat met CEO-fraude verband hield. In enkele dossiers ging het om vrij grote bedragen.

We wijzen hier op de belangrijke rol van internationale samenwerking tussen financiële inlichtingeneenheden. Door de snelle internationale uitwisseling van inlichtingen konden de overschrijvingen van bepaalde fondsen geblokkeerd worden.

Casus: witwassen op basis van CEO-fraude

Profiel van de betrokkenen

Vennootschap A, die in België goederen en koopwaren verhandelt, heeft een bankrekening in België.

Vennootschap B verhandelt in land Z (Oost-Europa) elektrische huishoudapparaten.

Verdachte verrichtingen

Er werden verschillende internationale overschrijvingen uitgevoerd van de Belgische rekening op naam van vennootschap A naar een rekening in het Oost-Europese land Z op naam van de buitenlandse vennootschap B. In totaal werd in enkele maanden tijd meerdere miljoenen EUR overgeschreven. Het ging echter om frauduleuze overschrijvingen als

gevolg van CEO-fraude. Er werd een klacht voor oplichting ingediend.

Uit informatie van het buitenlandse meldpunt van land Z bleek dat de rekening van vennootschap B onlangs werd geopend door de zaakvoerder X. Analyse van de rekening van vennootschap B toonde aan dat de fondsen van vennootschap A onmiddellijk werd overgeschreven naar verschillende tegenpartijen in China en Hongkong, vooral naar *Limited*-vennootschappen.

In dezelfde periode werd de CFI ook op de hoogte gesteld van een ander geval van CEO-fraude met soortgelijke verrichtingen. Er werden internationale overschrijvingen uitgevoerd van een Belgische rekening op naam van vennootschap C naar een rekening in het Oost-Europese land W op naam van de buitenlandse vennootschap D. De enige volmachthouder op de rekening was opnieuw dezelfde betrokkene X. Ook deze fondsen werden onmiddellijk naar verschillende vennootschappen (onder andere *Limited*) in China en Hongkong overgeschreven.

Rekeningen van “mules” en vooraf betaalde kaarten in verband met oplichtingen via “frauduleuze overschrijvingen”

Daders van deze vorm van oplichting slagen erin facturen te bemachtigen en wijzigen het rekeningnummer van de begunstigde op deze facturen. Het afgelopen jaar stelde de CFI een evolutie vast van de modus operandi in deze dossiers.

In het verleden waren de slachtoffers in de meeste dossiers particulieren met financiële producten. De verrichtingen waren voor vrij kleine bedragen en vonden meestal in België plaats. De fondsen werden vervolgens in contanten opgenomen in België door de ontvanger van de fondsen.

⁵ Zie de brochure die het Verbond van Belgische Ondernemingen, de economische beroepen (bedrijfsrevisoren, accountants en boekhouders), Febelfin, UNIZO, UCM en de gerechtelijke politie van Brussel (National and International Fraud Office) in 2015 publiceerde, https://www.ibr-ire.be/nl/het_instituut/actualiteit/pers/Documents/Brchure-betalingsfraude-NL-DEF.pdf

Sinds 2015 zijn vennootschappen in België of in onze buurlanden vaak het slachtoffer. Het gaat om veel grotere bedragen, met tussenkomst van verschillende betrokkenen (“mules”) die hun rekeningen (die vaak om die reden geopend werden) ter beschikking stellen om de opbrengst uit oplichting op te plaatsen.

Een deel van de fondsen wordt vervolgens in contanten opgenomen of gebruikt voor betalingen met vooraf betaalde kaarten. Op basis van de bedragen kan worden afgeleid dat het om een commissie ging die ze ontvingen na hun rekening ter beschikking te hebben gesteld.

De overige fondsen werden onder meer via *money remittance* naar het buitenland verzonden.

Samenhang van CEO-fraude en compensatieschema's

Gelet op de bestemming van de fondsen (China, Hongkong) in verschillende dossiers die de CFI aan de gerechtelijke overheden doormeldde kan niet worden uitgesloten dat deze verrichtingen deel uitmaken van een groter patroon waarbij de compensatietechniek wordt gebruikt.

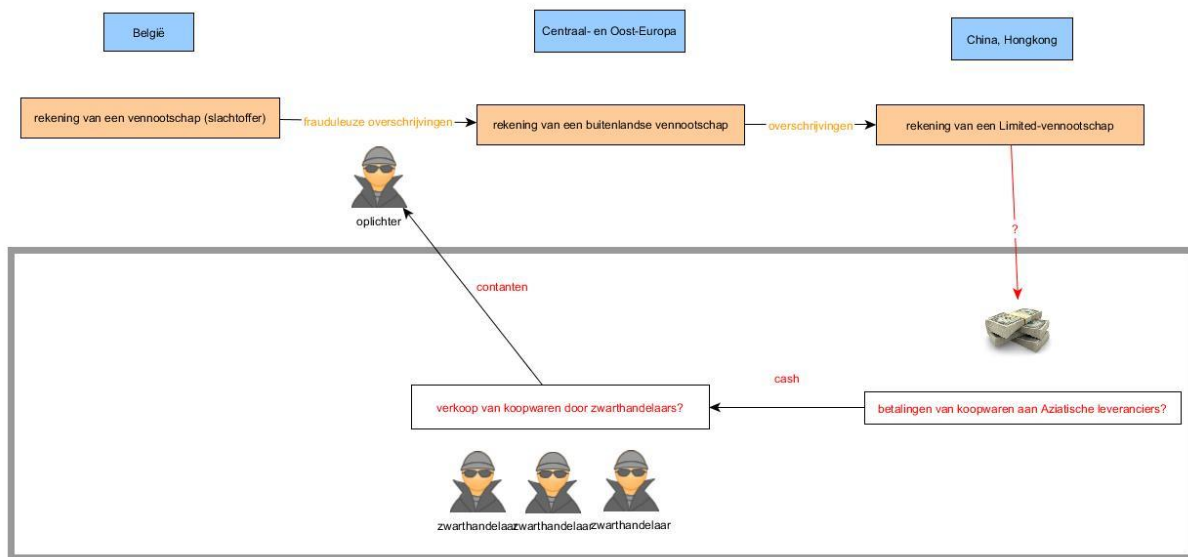
In deze veronderstelling hebben we te maken met:

- een oplichter die bij CEO-fraude betrokken is en geld verduistert met behulp van frauduleuze bankoverschrijvingen naar buitenlandse rekeningen op naam van schermvennootschappen;
- een handelaar die allerlei producten uit Azië in het zwart verhandelt. Door zijn koopwaren op de zwarte markt te verkopen beschikt hij over veel contanten die hij moeilijk onopgemerkt op zijn bankrekening kan storten om nieuwe koopwaren aan te kopen.

Bij dit witwaspatroon zetten de oplichter en de zwarthandelaar een compensatiestructuur op: de oplichter voert op naam en voor rekening van de zwarthandelaar overschrijvingen uit naar Aziatische leveranciers en gebruikt hierbij de opbrengsten uit oplichting. In ruil hiervoor overhandigt de zwarthandelaar eenzelfde bedrag in contanten aan de oplichter.

De combinatie van onderstaande elementen maakt het moeilijker om de verrichtingen te begrijpen: de oplichting wordt in België gepleegd, de contanten worden in België overhandigd maar worden via het buitenland (vaak een land in Centraal- of Oost-Europa) naar China verstuurd om Chinese leveranciers te betalen. Hierbij wordt een buitenlandse vennootschap gebruikt die haar rekening ter beschikking stelt om de fondsen door te sluizen. De vennootschap wordt bestuurd door een stroman die enkel tussenkomt om een buitenlandse “schermvennootschap” op te richten of over te nemen, een bankrekening op naam van deze vennootschap te openen (met de stroman als volmachthouder) en de verrichtingen via deze rekening te laten verlopen.

Dit witwaspatroon kan enkel doeltreffend worden bestreden indien we de verrichtingen naar Azië volledig begrijpen.

2.4 Er worden steeds meer uiteenlopende witwaskanalen gebruikt

Virtuele betaalsystemen

Bitcoin is nog steeds het meest bekende van de virtuele betaalsystemen, al verschenen er de voorbije jaren verschillende vergelijkbare systemen (Ether bijvoorbeeld) die met bitcoin concurreren.

Bij het bitcoin-systeem wordt gebruikgemaakt van de bitcoin (afgekort BTC), een virtuele munt waarmee online goederen en diensten gekocht kunnen worden en die kan uitgewisseld worden met andere gebruikers. Bitcoin is ontstaan in 2009 en onderscheidt zich van andere virtuele betalingssystemen door het gebruik van een decentraal *peer-to-peer* (P2P)-netwerk. Dit betekent dat er geen centrale autoriteit de uitgifte van het nieuwe geld verzorgt of in transacties bemiddelt. Die taken worden collectief door het netwerk - de gebruikers - beheerd.

De betrouwbaarheid van de virtuele munt wordt gegarandeerd door een ingenieus cryptografisch systeem, vandaar dat soms ook de beschrijving '*cryptocurrency*' gebruikt wordt. De transacties vormen een keten, de zogenaamde '*blockchain*', die de deelnemers in het systeem toelaat om alle opeenvolgende

transacties te verifiëren. Aangezien er geen tussenpersonen of derde partijen aan te pas komen, zijn er ook praktisch geen transactiekosten.

Deze revolutionaire aspecten van "Blockchain" worden steeds meer overgenomen door de klassieke financiële dienstverleners en innovatieve bedrijven om interne transacties te stroomlijnen en te beveiligen.

Virtuele betaalsystemen zoals bitcoin houden een reëel risico in op misbruik voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme. Dit risico heeft vooral betrekking op het tweede witwasstadium, de circulatie van fondsen. Bitcoin laat immers toe om op anonieme wijze waarden te transfereren tussen de verschillende gebruikers van het systeem en maakt het (onder andere voor speurders) zeer moeilijk om het spoor van de verrichtingen te volgen, zeker indien programma's zoals 'TOR' gebruikt worden om IP-adressen te maskeren.

Bitcoins worden bovendien frequent gebruikt voor betalingen op illegale handelsplatformen, die verborgen zitten in het '*darknet*', het niet algemeen toegankelijke deel van het internet. Deze online marktplatformen brengen potentiële kopers en verkopers van illegale goederen of diensten met elkaar in contact. Drugs, wapens, gehackte kredietkaartgegevens

en talrijke andere vormen van illegale handel kunnen op anonieme wijze afgerekend worden via bitcoin.

Bitcoin vormt ook een risico voor de financiering van terrorisme. In 2014 riep terreurorganisatie IS haar sponsors op om fondsen over te maken via bitcoin, omdat het geld dan moeilijker getraceerd zou kunnen worden.

Qua risico kunnen virtuele munten in zekere mate gezien worden als het digitale equivalent van cash geld. Bitcoins kunnen dan wel gebruikt worden om fondsen vrij te laten circuleren, maar voor de eerste fase – de inbreng – en de laatste fase van het witwasproces – de investering – moet nog altijd gebruik gemaakt worden van de traditionele financiële kanalen. Het geld moet immers omgezet worden van reële naar virtuele munt en omgekeerd, wat – uitgezonderd voor kleine bedragen – steeds een identificatie van de betrokken partijen vereist. Het preventieve antiwitwasstelsel, dat gebaseerd is op meldingen van verdachte verrichtingen door financiële instellingen en een aantal niet-financiële beroepen, kan dus ook gebruikt worden tegen verdachte operaties via bitcoin.

Tot op heden ontving de CFI echter slechts een zeer beperkt aantal meldingen met betrekking tot het gebruik van virtuele munten. Meestal ging het om de terugbetaling van bitcoins die op speculatie gekocht werden of om de aankoop van kleine hoeveelheden bitcoins voor de (al dan niet legale) aankoop van goederen en koopwaren in bitcoins. Het beperkt aantal opgespoorde verdachte verrichtingen met virtuele munten lijkt niet te wijten aan een gebrek aan kennis of waakzaamheid bij de melders maar eerder aan het feit dat deze betaalsystemen, ondanks alle richtbaarheid die eraan gegeven werd in de media, in de praktijk nog slechts een marginaal aandeel uitmaken van het betalingsverkeer in België. Bovendien toont de volatiliteit van de

koers van bitcoin de kwetsbaarheid van dergelijke systemen aan, die uiteraard ook geldt voor witwassers en mogelijk een rem vormt voor verdere groei.

Voorlopig beschikt de CFI dus niet over aanwijzingen dat bitcoin of andere virtuele betaalsystemen op grote schaal gebruikt worden om geld wit te wassen. Wegens bepaalde inherente risico's zal de CFI de evolutie rond bitcoin en de *blockchain*-technologie in samenwerking met nationale en internationale partners in de toekomst echter wel op de voet blijven volgen.

2.5 Ernstige fiscale fraude, al dan niet georganiseerd

In 2015 werden er door de CFI 51 dossiers voor een totaalbedrag van 235,15 miljoen EUR overgemaakt aan de gerechtelijke overheden wegens ernstige aanwijzingen van witwassen van geld voortkomend uit ernstige fiscale fraude, al dan niet georganiseerd.

Onder invloed van internationale en Europese ontwikkelingen werd de fiscale transparantie sterk bevorderd door onder meer de afbouw van het bankgeheim en de Europese spaarrichtlijn. Dit vertaalt zich op nationaal vlak in diverse initiatieven om de uitwisseling van fiscale inlichtingen te vergemakkelijken. Hierbij kan verwezen worden naar de meldingsplicht inzake buitenlandse bankrekeningen, de meldingsplicht bij het Centraal Aanspreekpunt, de meldingsplicht inzake het bestaan van individuele levensverzekeringen en de meldingsplicht inzake het bestaan van juridische constructies (de kaaimantaks).

Het onderzoek door het *International Consortium of Investigative Journalists* naar internationale fiscale fraude, met onder meer Offshore-leaks in 2013 en meer recent de Panama Papers in 2016, hebben waarschijnlijk ook tot de toegenomen fiscale transparantie van de afgelopen jaren geleid.

Fiscale regularisatie

In 2015 werden veel meldingen behandeld die kaderen in de problematiek van fiscale regularisatie. Met de wet van 11 juli 2013 werd voorzien dat de CFI inlichtingen verkrijgt van het Contactpunt Regularisaties, bestaande uit een kopie van het regularisatieattest en de andere elementen die door de belastingplichtige werden ingediend (dus met uitzondering van het fraudeschema) voor alle aangiftes die tussen 15 juli en 31 december 2013 zijn ingediend. Deze regeling werd ook ingeschreven in artikel 33 van de preventieve witwaswet van 11 januari 1993.

Gezien er met EBA-ter ook fiscaal verjaarde kapitalen geregulariseerd konden worden en een vrijstelling werd toegevoegd voor een aantal ‘accessoire’ misdrijven (valsheid in geschrifte, misbruik van vertrouwen en misbruik van vennootschapsgoederen) bood de derde ronde fiscale regularisatie een ruimere strafrechtelijke immuniteit. Let wel, die immuniteit heeft geen betrekking op het aspect witwassen, een voortdurend misdrijf waarvan de verjaringstermijn niet aanvangt zolang het misdrijf duurt.

In het kader van EBA-ter bestaat de rol van de CFI erin na te gaan dat het geregulariseerde geld werkelijk voortkomt uit misdrijven die de belastingplichtige krachtens de wet van 11 juli 2013 strafrechtelijke immuniteit verleent en niet uit een ander misdrijf zoals drughandel, illegale wapenhandel,... Het doel was ervoor te zorgen dat fiscale regularisatie niet zou worden gebruikt om geld wit te wassen voortkomend uit andere misdrijven dan die vermeld in de regularisatiewetgeving. De CFI zag er ook op toe dat de belastingplichtige niet meer dan het geregulariseerde geld zou terugbrengen door bijvoorbeeld bij verschillende kredietinstellingen verschillende keren hetzelfde regularisatieattest te gebruiken.

Casus: Regularisatie van interesten buiten de periode van de fiscale amnestie

X ontving tientallen miljoenen euro op rekeningen bij twee verschillende banken vanuit een buurland van België, gevormd door een effectenportefeuille en een persoonlijke rekening. X sloot enkel een spontane fiscale regularisatie af voor de fiscaal niet-verjaarde interesten buiten de periode van de fiscale amnestie.

Successierechten

Meerdere fiscale dossiers die door de CFI werden geanalyseerd handelen rond het ontduiken van successierechten. De doorgemelde dossiers betreffen niet enkel activa die op eenvoudige wijze onttrokken werden aan de aangifte van nalatenschap, maar ook technieken van successieplanning die als een fiscaal misbruik binnen de huidige wetgeving kunnen beschouwd worden.

Casus: Successierechten niet vermeld in belastingaangifte

In de periode 2013 – 2015 ontvingen de kinderen van de overleden A fondsen van een trust die beheerd wordt in Zwitserland en haar zetel heeft in een land of gebied met lage of zonder belasting. In de aangifte van nalatenschap stonden de tegoeden van de trust niet vermeld.

Ook de kinderen hebben nooit in hun belastingaangifte vermeld dat zij begunstigde zijn van een juridische constructie. Die verplichting is sinds het aanslagjaar 2014 van kracht. Ze hadden een deel van de inkomsten van de trust moeten aangeven gezien er sprake is van een ‘fixed interest trust’.

Levensverzekeringen

Vaak worden er buitenlandse levensverzekeringen uitgekeerd. Hierbij valt op dat de meeste polissen een duur kennen die de maximale fiscale verjaringstermijn van 7 jaar overschrijdt. De levensverzekeringssector is dan ook bijzonder kwetsbaar voor witwasverrichtingen wanneer contanten kunnen worden ingebracht. Verzekeringsmaatschappijen moeten zeer waakzaam zijn voor stortingen in contanten en vervroegde aflossing van grote bedragen. De CFI stelde ook vast dat bepaalde makelaars in levensverzekeringen nog vaak contanten aanvaarden.

Casus: belegging van contanten in levensverzekeringen

Zelfstandige X plaatste de voorbije jaren een belangrijk bedrag in persoonlijke polissen bij verzekeringsmakelaar Y. De oorsprong van de tegoeden was voornamelijk te herleiden tot gelden van contante aard (onder meer via stortingen in contanten op handelsrekeningen van Y en een persoonlijke rekening van een familielid). De fondsen zouden voortkomen uit onder meer vroegere beleggingen, spaargelden uit arbeid en opnames in contanten; maar de herkomst van de gelden werd niet gestaafd. Y aanvaardde de contanten, ook al werden er geen documenten voorgelegd.

Fraude op internationale schaal

België wordt door vennootschappen nog altijd gebruikt als een schakel in internationale constructies met het oog op belastingontduiking. Meestal is er dan sprake van btw-carrouselfraude (*missing trader* in België of in het buitenland), maar de internationale constructie kan ook opgezet zijn om hogere belastingaanslagen te vermijden in het buitenland. De fraude wordt dus niet steeds ten nadele van de Belgische staat gepleegd.

Casus: Missing trader

De handelsrekeningen van Y en Z, actief in de telefoniesector, werden in een korte tijdspanne door aanzienlijke bedragen gecrediteerd, afkomstig van cashstortingen en binnenlandse overschrijvingen. Vervolgens werden de gelden overgeschreven naar het buitenland. Y blijkt een *missing trader* te zijn waarvan het btw-nummer ambtshalve geschrapt werd op 01/07/2014, terwijl Z enkel nihilaangiften indient sinds de overname door zaakvoerder X. Meerdere indicatoren vermeld in het KB van 3 juni 2007 waren aanwezig. Zo is er de internationale dimensie, zijn er meerdere statutaire wijzigingen, betreft het een risico-sector en is er sprake van een forse stijging van de omzet.

Net zoals in 2014 meldde de CFI meerdere dossiers door die verband houden met witwassen van geld voortkomend uit fiscale fraude ten nadele van een buurland zoals Frankrijk. In Frankrijk geldt er een vermogensbelasting. Door tegoeden in het buitenland aan te houden en niet aan te geven aan de Franse fiscus proberen belastingplichtigen te ontsnappen aan een hogere aanslagvoet. Bovendien impliceert de niet-aangifte van een buitenlandse rekening in Frankrijk ernstige fiscale fraude⁶.

2.6 Gerechtelijke vorderingen

Een bijzondere categorie van meldingen die de CFI ontvangt, wordt gevormd door meldingen naar aanleiding van een (gerechtelijke) vordering.

Wanneer de procureur des Konings in het kader van een strafonderzoek een vermogensonderzoek van de verdachten gelast of wanneer de politie op zijn vraag een financieel onderzoek voert, al dan niet

⁶ Bron onder meer:
http://www.economie.gouv.fr/files/files/directions_services/dgfip/controle_fiscal/actualites_reponses/FAQregularisation-VDEF15122014.pdf.

geïnitieerd door een dossier van de CFI, kunnen verschillende actoren uit de financiële wereld worden aangeschreven. Dit gebeurt aan de hand van een vordering waarin bijvoorbeeld aan de bank of *moneyremittance*-aanbieder gevraagd wordt een overzicht te bezorgen van de financiële tegoeden van betrokkene of van zijn geldtransfers in een welbepaalde periode. De vordering zal dan een notitienummer bevatten en meestal ook een aanduiding van de feiten waarvan betrokkenen verdacht wordt. De vorderingen zijn doorgaans gericht aan banken en aanbieders van geldtransfersystemen, maar er kunnen evengoed vragen gesteld worden aan levensverzekeringsmaatschappijen, accountants, belastingconsulenten of notarissen.

Analyse van de vorderingen leert dat zo goed als altijd de vraag wordt gesteld naar de financiële producten van een persoon, dikwijls in combinatie met een overzicht van de verrichtingen op de rekeningen voor de periode van het voorbije jaar alsook de diverse openings- en afsluitingsdatums van de rekeningen. In bepaalde dossiers wordt ook gevraagd de rekeningen van betrokkene te blokkeren.

De melder die zich geconfronteerd ziet met dergelijke vordering zal niet alleen de gestelde vragen moeten beantwoorden, maar ook nagaan in welke mate de preventieve antiwitwaswetgeving van toepassing is. Immers, de wet bepaalt dat zij verrichtingen of feiten moeten melden van zodra zij vermoeden dat die verband houden met witwassen van geld of financiering van terrorisme. Wanneer een vraag tot informatie wordt gesteld middels een vordering en het onderzoek zich afspeelt binnen het kader van de door de wet van 11 januari 1993 voorziene criminaliteiten zal de melder in het licht van die nieuwe informatie zijn kennis van de cliënt moeten herbekijken en uitmaken of verrichtingen of feiten uit het verleden nu niet als atypisch moeten worden gecatalogeerd. Is dat het geval, dan zijn alle

voorwaarden voor het verrichten van een melding aan de CFI vervuld.

Verschiede melders zien het ontvangen van een vordering in een dossier rond een door de wet geviseerde criminaliteit als voldoende feit om een melding aan de CFI te doen. Doorgaans zullen zij evenwel de verrichtingen van hun cliënt opnieuw evalueren en zien of de vordering een ander licht werpt op gedragingen van die cliënt, zowel in het heden als in het verleden. Hierbij is het belangrijk om op te merken dat de melders zich bij dat onderzoek niet noodzakelijk houden aan de in de vordering gevraagde periode. Anders gezegd: wanneer het parket de verrichtingen van de laatste zes maanden opvraagt, zal de melder mogelijkerwijze alle verrichtingen van betrokkene uit de voorbije drie jaar aan een onderzoek onderwerpen. Het gevolg is dat de melding die de CFI eventueel ontvangt, niet volledig gelijkloopt met het aan het parket of de politie verstrekte antwoord, maar dikwijls meer informatie bevat.

De CFI meldt de informatie uit de vordering die reeds door de gerechtelijke overheden gekend is niet ten overvloede door aan het parket, maar vult deze informatie aan met elementen waarover ze beschikt, meer bepaald banden met relevante dossiers die nog niet bekend zijn bij het parket. De CFI kan de informatie ook aanvullen met elementen die ze van buitenlandse tegenhangers ontving.

Zo werd in 2015 een dossier doorgemeld waarbij door het parket in het kader van een diefstalonderzoek gevraagd was naar de tegoeden op de rekeningen van een persoon. De CFI ontving de historische van alle rekeningen voor een periode van drie jaar en kon na analyse vaststellen dat op deze rekeningen veel onverklaarbare stortingen in contanten (voor meer dan 100.000 EUR) en vastgoedtransacties terug te vinden waren.

Een ander voorbeeld betreft een dossier dat door de CFI werd doorgemeld wegens ernstige

aanwijzingen van witwassen afkomstig uit mensenhandel. In de vordering was de vraag gesteld naar de *moneyremittance*-transacties van een aantal personen. De CFI kreeg ook de bankrekeningen van betrokkenen gemeld en kon vaststellen dat via de rekening overschrijvingen naar Roemenië en Italië hadden plaatsgevonden en dat betrokkenen bovendien meer dan eens gebruik hadden gemaakt van prepaidkaarten.

Als laatste voorbeeld voor een dossier uit 2015 kan gewezen worden op een dossier waarin in het kader van een onderzoek naar vermoedelijk misbruik van vennootschapsgoederen door het parket de rekening van de vennootschap werd opgevraagd en geanalyseerd. Naar aanleiding van de vordering meldde de bank ook de persoonlijke rekeningen van de zaakvoerders aan de CFI. Die rekeningen lieten niet alleen stortingen en afnames in contanten voor meer dan 75.000 EUR op twee jaar tijd optekenen, maar ook betalingen van klanten van voornoemde vennootschap gevolgd door uitgaven voor persoonlijk gebruik.

Bij nazicht van de doorgemelde dossiers uit 2015 waarin een melding op basis van een vordering ten grondslag lag, dan stellen we vast dat de financiële meerwaarde die de CFI ontdekte en die een ernstige aanwijzing van witwassen of financiering van terrorisme vormde, vooral bestond uit bijkomende stortingen in contanten, ontvangen en verzonden geldtransfers en binnenlandse betalingen.

Een bijkomend aspect bij de ontleding van deze meldingen is het vaststellen van verbanden met andere dossiers van de CFI. Kunnen er verbanden worden gelegd tussen personen uit de vordering en andere personen in doorgemelde, geseponeerde of openstaande dossiers van de CFI? Dit is de basis voor een netwerkanalyse die de CFI in staat kan stellen een criminele organisatie aan het licht te brengen en een groter dossier door te melden.

De CFI stelt tevens regelmatig vast dat in doorgemelde dossiers door het parket een vordering naar alle banken wordt uitgevoerd. Indien de CFI reeds een mailing had gedaan, is dat dubbel werk. Deze betreuzenswaardige situatie was te wijten aan het feit dat de CFI (net als het parket) nog niet over een toegang tot het Centraal Aanspreekpunt (CAP) beschikte.

De toegang voor de CFI tot dat CAP is een noodzaak die niet alleen volgt uit de toepassing van Aanbeveling 31 van de FATF, maar ook uit de considerans (57) van de Richtlijn (EU) 2015/849 waarin wordt gesteld: “De lidstaten zouden bijvoorbeeld kunnen overwegen om in overeenstemming met het recht van de Unie en het nationale recht systemen van bankenregisters of elektronische systemen voor gegevensontsluiting in te stellen waarmee FIE’s toegang zouden krijgen tot informatie betreffende bankrekeningen...”.

De CFI heeft momenteel reeds de wettelijke bevoegdheid om op basis van een melding (alle) andere banken te bevragen met de bedoeling de tegoeden van een betrokken persoon terug te vinden. De toegang tot het CAP zal de CFI tevens toelaten de bevragingen beter te kunnen richten en de komende jaren aan efficiëntie te winnen in de strijd tegen het witwassen van geld en de financiering van terrorisme.

2.7 Misbruik van vennootschappen

De CFI merkte in 2015 op dat het aantal meldingen van mogelijke onterechte (cash)opnames vanaf de rekening van een vennootschap of van vermoedelijk misbruik van de persoonlijke rekeningen van de bestuurders om vennootschapsverrichtingen af te leiden in stijgende lijn zit.

Die meldingen blijken zowel afkomstig van de traditioneel financiële sector (banken), maar vinden ook hun weg, zij het met mondjesmaat, vanuit de niet-financiële beroepen zoals de

revisoren, accountants en erkende boekhouders. Dit houdt deels verband met het cashverbod dat is opgenomen in de preventieve antiwitwaswetgeving, meer bepaald in artikel 21. Het cashverbod moet los van de meldplicht van verdachte verrichtingen worden gezien. Daar waar de cashverboden in de eerste plaats in de wet werden ingeschreven om zwartwerk tegen te gaan en dus de fiscaal zwarte economie een slag toe te kennen, blijkt het verbod ook heel wat atypische verrichtingen op te leveren die aanleiding kunnen geven tot een melding aan de CFI.

Wat betalingen in contanten betreft besteden melders nu meer aandacht aan stortingen in contanten door hun klanten, zeker sinds het maximumbedrag voor betalingen in contanten tot 3.000 EUR werd verlaagd. Melders vragen klanten nu steeds vaker naar de oorsprong van de fondsen die in contanten worden gestort.

In verschillende dossiers in 2015 merkte de CFI dat stortingen in contanten door de zaakvoerders werden gespreid over tientallen verschillende rekeningen, geopend bij diverse bankinstellingen (*smurfing*-techniek). De bedragen per storting bleven zo onder de cashdrempel en zo hoefde de cliënt geen uitleg aan de bank te verschaffen. Wanneer alle individuele stortingen samen werden beschouwd is de benadeling van de schuldeisers echter veel groter en kan vervolging voor misbruik van vennootschapsgoederen worden overwogen.

De CFI werkt op basis van ernstige aanwijzingen en behandelt dossiers van misbruik van vennootschapsgoederen op dezelfde manier als de depistagediensten in het kader van een mogelijk nakend faillissement.

Zo kon de Cel in 2015 in een dossier rond misbruik van vennootschapsgoederen opmerken dat een bestuurder wiens persoonlijke rekening voor grote bedragen cash werd gecrediteerd, in verband kon worden gebracht met verschillende failliete vennootschappen. Bij de nog bestaande vennootschappen waaraan hij geld onttrok

zagen we: niet-neerlegging van de jaarrekening, afsluiting opeenvolgende boekjaren met verlies, negatief eigen vermogen, oplopende schulden inzake sociale zekerheid...

Het misdrijf misbruik van vennootschapsgoederen kan net zoals de fiscale fraude gebruikt worden als alibi om zwaardere criminele feiten verborgen te houden. Het is gemakkelijker om tegenover zijn bankier of accountant te verklaren dat via opnames in contanten fondsen of activa van de vennootschap voor persoonlijke doeleinden werden onttrokken dan uit te leggen dat opnames in contanten zullen worden gebruikt om clandestiene werkkrachten uit te betalen tegen prijzen die ver onder het marktgemiddelde liggen.

Een ander voorbeeld uit 2015 betreft een dossier waarbij een zaakvoerder relatief grote sier maakte met de kredietkaart verbonden aan de rekening van de vennootschap alsook met geld dat cash werd opgenomen. Analyse van de inkomsten op de vennootschapsrekening in combinatie met politionele informatie leerde echter dat de persoon en vennootschap betrokken waren in een oplichtingszaak waarbij onmogelijke rendementen in de immosector werden voorgehouden.

Kortom, de CFI stelt vast dat financiële verrichtingen in verband met misbruik van vennootschappen tegenwoordig beter worden opgespoord.

3. TRENDS – FINANCIERING VAN TERRORISME

In dit deel van het verslag bespreken we de verschillende financieringswijzen, waarbij we een onderscheid maken tussen de financiering van een grootschalige terroristische organisatie (gelet op de actualiteit nemen we hier IS als voorbeeld), ook wel macrofinanciering genoemd – en de financiering van geradicaliseerde personen die in Syrië of Irak ten strijde trekken en naar België of Frankrijk terugkeren en er een of meerdere aanslagen plegen (we bespreken met name de financieringsbronnen van de daders van de recente aanslagen in Parijs en Brussel) – die we als microfinanciering kunnen omschrijven.

Als we de “structurele” financiering van IS bekijken gaat het duidelijk om enorme bedragen (de olieproductie alleen al zorgt voor miljoenen dollars aan inkomsten per dag). Als we daarentegen het plegen van afzonderlijke terroristische daden beschouwen, zoals die in Parijs en in Brussel, kunnen de bedragen onbeduidend lijken. Het *Norwegian Defence Research Establishment* (FFI) bestudeerde in 2014 de gerechtelijke vervolging van 40 jihadistische cellen die tussen 1993 en 2013 een aanslag in Europa voorbereidden en in sommige gevallen ook pleegden. In meer dan 75 % van de gevallen kostte de geplande aanslag minder dan 10.000 USD. We moeten dus beseffen dat de kost voor dergelijke aanslagen laag is, wat het net zo moeilijk maakt lokale terroristische cellen op te sporen (zie *infra*).

Er moet ook worden benadrukt dat de verzamelde fondsen die vervolgens voor de financiering van terrorisme worden gebruikt een volkomen legale herkomst kunnen hebben. Het gebruik ervan is illegaal. Deze fondsen met legale herkomst kunnen verschillende vormen aannemen: het kan bijvoorbeeld gaan om giften aan zogenaamde humanitaire verenigingen door personen die niet weten dat de fondsen op illegale wijze zullen worden

gebruikt, of om sociale uitkeringen die rechtmatig werden ontvangen maar die voor terroristische doeleinden worden gebruikt.

Naast de fondsen met legale herkomst kan terrorisme ook met fondsen van illegale herkomst gefinancierd worden, zoals illegale handel in goederen en koopwaren, illegale drughandel of handel in kunst, of ontvoeringen met losgeld. Zoals in de inleiding van dit verslag over trends op het vlak van witwassen en financiering van terrorisme werd vermeld waren deze financieringswijzen minder zichtbaar in de dossiers die de CFI in 2015 behandelde. Dit is een risico waarmee niettemin rekening moet worden gehouden. Op internationaal vlak bestaan er concrete voorbeelden van de financiering van terrorisme door illegale handel in goederen en koopwaren, namaak van luxeproducten en drughandel. Ook de Belgische federale politie stelde verbanden vast tussen de financiering van terrorisme en handel in kunstwerken.

3.1 De aanslagen in Parijs en in Brussel

Financieringsbronnen

Geradicaliseerde personen en buitenlandse strijders (*Foreign Terrorist Fighters*) maken steeds vaker gebruik van legale bronnen om hun reis naar Syrië te financieren of aanslagen voor te bereiden:

- onrechtmatig gebruik van loon of sociale uitkeringen (werkloosheidsuitkeringen, gezinsbijslagen), die in contanten worden opgenomen om de reis te financieren of wapens te kopen om een aanslag te plegen;
- onrechtmatig gebruik van kortlopende kredieten of leningen kort voor vertrek of de aanslag toegekend door vennootschappen voor consumentenkrediet of financiële instellingen in België. Dergelijk onrechtmatig gebruik kwam in 2014 vaak voor en was ook de aanleiding voor de CFI om verschillende dossiers aan de gerechtelijke overheden door te

melden. De CFI stelde in 2015 een daling vast van het aantal gevallen van oneigenlijk gebruik van kredieten voor terroristische doeleinden;

- opbrengst van de verkoop van persoonlijke goederen (gebouw, voertuig). De broers Kouachi hebben op die manier met de opbrengst van de verkoop van een wagen deels de aanslagen op Charlie Hebdo gefinancierd;

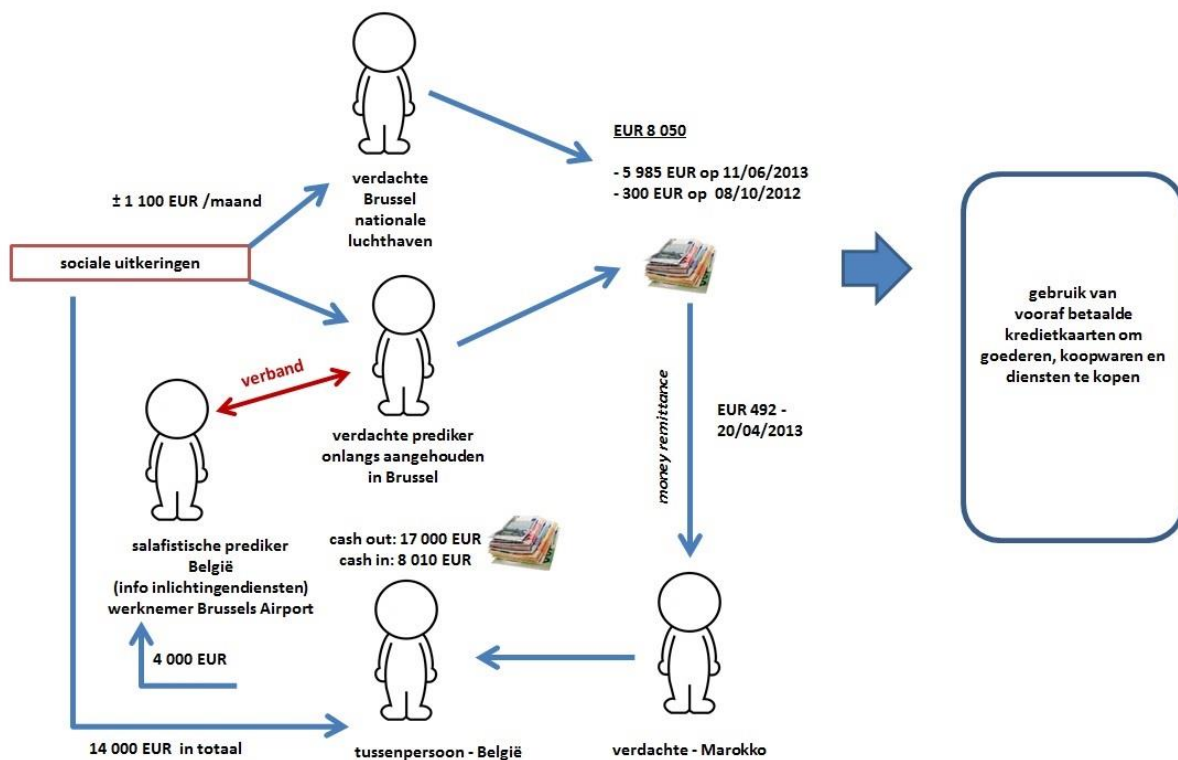
- oprichting, kort voor vertrek of de aanslag, van een vennootschap of van een eenmanszaak die veel contanten voortbrengt (snackbar, nachtwinkel).

Casus: financiering door sociale uitkeringen

Twee van de terroristen die bij de aanslagen in Brussel op 22 maart 2016 betrokken waren

ontvingen elk een werkloosheidsuitkering van zowat 1.100,00 EUR per maand. De rekening van een van de terroristen werd door opnames in contanten gedebiteerd voor een totaalbedrag van ongeveer 8.000,00 EUR. Een deel van de opgenomen contanten werd via Western Union naar een verdachte in Marokko verstuurd. Het andere deel van de fondsen werd gebruikt om met een vooraf betaalde bankkaart goederen te kopen.

Op de rekeningen van andere betrokkenen vonden ook vele stortingen en opnames in contanten plaats. Mogelijk gaven de betrokkenen een deel van deze contanten onderling door, wat de verbanden die tijdens het strafrechtelijk onderzoek werden vastgesteld bevestigt.

Financieringstechnieken die door de daders van de terroristische aanslagen werden gebruikt

Naast het onderzoek naar de financieringsbronnen kunnen enkele financieringstechnieken worden belicht die terroristen (onder andere de daders van de aanslagen in Parijs en in Brussel) gebruikten om terroristische aanslagen te financieren, ervoor te zorgen dat ze anoniem bleven en om hun sporen uit te wissen;

- gebruik van contanten;
- geldverzendingen via *money remittance*;
- gebruik van vooraf betaalde kredietkaarten.

In België zijn vooraf betaalde kredietkaarten niet volledig anoniem aangezien de uitgever van de kaart (een instelling onderworpen aan de wetgeving ter bestrijding van witwassen en financiering van terrorisme) de identiteit kent van de klant die de vooraf betaalde kaart aanvraag, vermits hij verplicht is zijn klant aan de hand van een bewijsstuk te identificeren. De naam van de klant staat echter niet op de kaart en de handelaars die de kaart aanvaarden kunnen de identiteit van de kaarthouder niet nagaan.

Vooraf betaalde kredietkaarten kunnen worden geladen met contanten of overschrijvingen en vervolgens worden gebruikt (soms door een andere persoon dan de persoon die de vooraf betaalde kaart aanvraag) om vliegtickets te kopen, om hotelkamers te reserveren, om wagens te huren, om autobrandstof te betalen, om uitgaven op rustplaatsen langs de snelweg te betalen, of om materiaal bestemd om aanslagen mee uit te voeren te kopen.

Ook al is de vooraf betaalde kaart deels “anoniem” (voor handelaars die de kaart aanvaarden), dan nog is het perfect mogelijk om het traject van de terroristen samen te stellen door de uitgaven te ontleden die ze met de vooraf betaalde kaart hebben uitgevoerd. Indien het saldo van de vooraf betaalde kaart

ontoereikend is, kan de betaling geweigerd worden en kan de klant op een andere betaalwijze overstappen. Ook geweigerde verrichtingen kunnen echter belangrijk zijn om het komen en gaan van de hoofdfiguren te volgen.

De vooraf betaalde kaarten die de verschillende hoofdfiguren van de aanslagen in Parijs en Brussel gebruikten werden uitgegeven door een financiële instelling naar Belgisch recht die de realtime validering/toestemming van de uitgaven aan een grote financiële vennootschap naar Luxemburgs recht uitbesteedt. De Luxemburgse vennootschap bezorgt dagelijks een overzicht van de toegestane uitgaven aan de Belgische financiële instelling, wat niet het geval is voor de geweigerde verrichtingen (die voor de Belgische financiële instelling niet van belang zijn), maar in het onderzoek toch belangrijk kunnen zijn om de bewegingen van de terroristen te lokaliseren en te volgen. In het kader van het onderzoek naar de aanslagen in Parijs en Brussel kon toch informatie over de geweigerde verrichtingen worden bekomen dankzij de uitstekende onderlinge samenwerking tussen het Luxemburgse meldpunt (FIU-Lux – Parket van Luxemburg) en de CFI.

3.2 Kleine criminaliteit en financiering van terrorisme

De illegale financieringswijzen omvatten onder meer namaak van goederen (kleding, geneesmiddelen, parfum, auto-onderdelen).

De financiering van een reis naar Syrië of van een aanslag kan ook uit illegale drughandel voortkomen. Het gaat hier om drughandel op kleine of middelgrote schaal. Grootschalige drughandel kan worden gebruikt om de terroristische organisatie op zich te financieren. De synthetische drug Captagon, die meestal in Syrië wordt geproduceerd, en in Syrië maar ook in een groot deel van het Midden-Oosten wordt verbruikt zou een aanzienlijke bijdrage kunnen leveren tot de financiering van de activiteiten van IS in Syrië. Een studie van *The Times* en Reuters geeft aan dat de productie van Captagon jaarlijks voor honderden miljoenen USD zou zorgen. IS zou bij deze handel een belangrijke rol spelen.

Illegale of frauduleuze handelsactiviteiten kunnen voor buitenlandse strijders of daders van aanslagen een financieringsbron zijn.

Casus⁷: X werd in Marokko aangehouden voor de verkoop van voedingsmiddelen waarvan de houdbaarheidsdatum verstreken was en die niet meer voor consumptie geschikt waren. X was vennoot van 5 vennootschappen in goederenvervoer, in- en uitvoer, en verkoop van voedingsmiddelen. Betrokkene gebruikte een van deze 5 vennootschappen om voedingsmiddelen waarvan de houdbaarheidsdatum verstreken was aan te kopen, die hij opsloeg om de houdbaarheidsdatum te wijzigen en vervolgens te verkopen. In totaal werd in opslagplaatsen in zes Marokkaanse steden meer dan 360 ton voedingsmiddelen waarvan de houdbaarheidsdatum verstreken was in beslag genomen. Onderzoek toonde aan dat X, die een

⁷ Deze casus is gebaseerd op de ervaring van het Marokkaanse meldpunt UTRF.

radicale ideologie aanhing, de inkomsten uit de verkoop van voedingsmiddelen waarvan de houdbaarheidsdatum verstreken was gebruikte om mensen gemakkelijker naar door IS-gecontroleerd gebied te laten reizen.

3.3 Financiële onderzoeken

Slechts ongeveer één Europese jihadistische cel op vier ontvangt geld van een internationale terroristische organisatie, maar daarvan is vrijwel geen enkele volledig afhankelijk van buitenlandse steun. De Europese cellen ontvangen steeds minder steun van “overkoepelende” organisaties en gaan op zoek naar, al dan niet legale, financieringsbronnen. De meest voorkomende financieringsbron is het loon en het spaargeld van leden van terroristische cellen, gevolgd door kleine criminaliteit⁸.

Zoals vermeld kost een reis naar Syrië of een aanslag weinig, wat het moeilijk maakt buitenlandse strijders en terroristische cellen op te sporen. De moeilijkheid van dergelijke financiële onderzoeken werd in het jaarverslag 2012 van het Franse meldpunt Tracfin als volgt samengevat:

“Een terroristische activiteit opsporen aan de hand van de analyse van financiële stromen is ingewikkeld. Het gaat immers om ongewone stromen in vergelijking met verrichtingen die in het kader van de bestrijding van witwassen worden verwerkt. De geanalyseerde stromen hebben doorgaans volgende kenmerken: het gaat om kleine bedragen, de verrichtingen, met beperkte frequentie, worden gesplitst, er zijn veel geografisch verspreide partijen –zowel natuurlijke personen en rechtspersonen– betrokken. Er moeten dus zwakke signalen worden opgespoord en gecontroleerd, niet zozeer om de afwijkende financieringswijzen op te sporen, maar de identiteit, rol en

⁸ Norwegian Defence Research Establishment (FFI), *The financing of jihadi terrorist cells in Europe*, 2014, blz. 18

omgeving van de leden die deel van een netwerk zouden kunnen uitmaken. In dit verband wisselt onze instelling regelmatig met alle inlichtingendiensten en met buitenlandse financiële inlichtingeneenheden gegevens uit. Dankzij deze relaties kunnen we verschillende geformuleerde veronderstellingen bevestigen of ontkrachten en het onderzoek vooruit doen gaan.” (blz. 34)

In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd kan een financieel onderzoek ook op het vlak van microfinanciering nuttig zijn, op voorwaarde dat de financiële informatie zeer snel met andere algemene informatie wordt aangevuld. De financiële onderzoeken die na de aanslagen in Parijs naar deze terroristische cellen werden gevoerd toonden aan dat onderzoekers zo een deel van de terreurgroep konden identificeren, onder meer bepaalde leden die nog niet aangehouden werden en nog nieuwe acties planden. De CFI kon in deze dossiers inlichtingen met andere meldpunten, melders, parketten en inlichtingendiensten uitwisselen. De procedures om bij een gebeurtenis snel informatie uit te wisselen moet nog worden verbeterd en geautomatiseerd, voornamelijk met betrekking tot de toegang van de CFI tot het centraal register met bankrekeningnummers bij de Nationale Bank van België. Dit zal voor de CFI een enorme tijds winst zijn.

Het grootste voordeel van financiële onderzoeken op het gebied van terrorisme is de “*netwerkanalyse*”. Een financiële verrichting zoals een binnenlandse of internationale overschrijving of geldverzending is bovendien een objectief en onweerlegbaar verband tussen de opdrachtgever en de begunstigde. Uit de behandeling van talrijke dossiers in verband met terrorisme in 2015 blijkt dat, op basis van financiële informatie, een duidelijk beeld van het hele (directe of indirecte) netwerk kan worden gevormd. De financiële informatie is ook erg nuttig om de plaats of het tijdstip van tussenkomst van een betrokkene te bepalen, waardoor hun reisweg kan worden

samengesteld. Betrokkenen kunnen ook op basis van bepaalde informatie uit het buitenland, ook in geval van niet-uitgevoerde verrichtingen (bij ontoereikend saldo of een geblokkeerde rekening), gelokaliseerd worden. Dit is voor politie en parket van groot belang voor het verloop van het onderzoek.

CEL VOOR FINANCIËLE INFORMATIEVERWERKING

Gulden Vlieslaan 55, bus 1 – 1060 Brussel

Telefoon: 02 / 533.72.11 - Fax: 02 / 533.72.00

E-mail: info@ctif-cfi.be

Internet: www.ctif-cfi.be

Verantwoordelijke uitgever:

Philippe de KOSTER

Gulden Vlieslaan 55, bus 1 – 1060 Brussel

U kunt bijkomende informatie over dit document schriftelijk aanvragen door naar info@ctif-cfi.be te e-mailen.